

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ryba, Tatiana V.; Joronen, Elina; Lehtonen, Kati

Title: Sukupuolten tasa-arvo ei ulotu kaikkialle urheilupolitiikassa

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Liikuntatieteellinen seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Ryba, T. V., Joronen, E., & Lehtonen, K. (2023). Sukupuolten tasa-arvo ei ulotu kaikkialle urheilupolitiikassa. *Liikunta ja tiede*, 60(4), 68-69.

TATIANA V. RYBA, FT, dosentti
yliopiston lehtori
kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
tatiana.ryba@jyu.fi

ELINAJORONEN, PsK
kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
elina.m.joronen@student.jyu.fi

KATI LEHTONEN, LitT, dosentti
johtava tutkija
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
kati.lehtonen@jamk.fi

Sukupuolten tasa-arvo ei ulotu kaikkialle urheilu- politiikassa

Sukupuolten välinen tasa-arvo on perusarvo Suomessa. Mutta mikä on todellinen tasa-arvotilanne? Miten poliittisen ilmapiirin muutos on vaikuttanut keskusteluun?

POHDIMME TÄSSÄ ARTIKKELISSA sukupuolten välistä tasa-arvoa kansallisessa liikuntapolitiikassa intersektionaalisesta näkökulmasta. Teksti pohjautuu keväällä 2023 käynnistyneeseen tutkimushankkeeseen *"Kuka jää tasa-arvon ulkopuolelle huippu-urheilussa? Poikkiteollinen tutkimus sukupolvien välisestä kulttuurisesta muutoksesta urheilutavoitteissa, vanhemmuudessa ja identiteetissä"* (SportEX).

Sukupuolten välinen tasa-arvo on perustavanlaatuinen arvo suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen edistäminen on ollut olennainen osa liikuntapolitiikkaa 1990-luvun alusta lähtien (Lehtonen ym., 2022). Suomen urheilujärjestelmään sisäänrakennettu heteropatriarkaalinen sukupuoli-ideologia on kuitenkin jarruttanut muutoksia. Tasa-arvon, monimuotoisuuden ja inklusion toteuttamiseen liittyviä vaikeuksia urheiluorganisaatioissa onkin kuvailtu metaforana monipäisestä lohikäärmeestä, joka kasvattaa katkenneen pään tilalle aina uuden (Arhinmäki, 2011). SportEx-hankkeessa intersektionaalinen näkökulma tarjoaa näkemyksiä kansallisesta tasa-arvoon ja syrjintään liittyvästä liikuntapolitiikasta (vrt. Lehtonen & Hakamäki, 2022; Turpeinen ym., 2011; Turpeinen ym., 2017). Se tuo myös esille, miten nykyinen tasa-arvopolitiikka voi toistaa syrjintää, johon käytönten on tarkoitus puuttua.

Päädyimme tarkastelemaan hankkeessa kriittisesti tasa-arvoon, monimuotoisuuteen ja inklusioon liittyvää politiikkaa Crenshaw (1989) intersektionaalisen teorian kautta. Crenshawn mukaan ihmisellä on useita erilaisia identiteettejä, jotka valtasuhteiden kautta samanaikaisesti joko mahdollistavat tai estävät heidän pääsynsä urheilun toimintaympäristöön tietyissä sosiokulttuurisissa konteksteissa. Hyvänä esimerkkinä urheilupolitiikassa on suku-

Kuva:
Antero Aaltonen

puolten tasa-arvoinen huomioiminen, joka usein viittaa vain cis-naisiin- ja tyttöihin. Jopa tämän kyseisen ryhmän oikeudellinen turva voi jäädä huomiotta, jos esimerkiksi rotuun, etnisyyteen, äidinkieleen, vammaisuuteen tai sosioekonomiseen asemaan perustuvaa moninaista sortoa ei tunnusteta.

Intersektionaalisuus korostunut

Intersektionaalisuuden korostaminen rotuun liittyvissä tutkimuksissa on erityisen ajankohtaista nykyisessä poliittisessa ilmapiirissä, kun Suomi nousi maailmanlaajuisesti uutisiin yhtenä Euroopan rasistisimmista maista. Aihetta kriittisesti tarkastelevat tutkijat ovat todenneet, että muut kuin intersektionaalista osallisuutta edistävät käytännöt suosivat yleensä kohderyhmän vähiten syrjäytyneitä jäseniä, minkä vuoksi monet muut ryhmään kuuluvat jäsenet jäävät ulkopuolelle (Ahmed, 2012; Spaaij ym., 2020).

Nämä teemat tulevat ilmi kansainvälisessä urheilua, syrjäytymistä ja julkista politiikkaa globaalia pohjoista ja etelää koskevassa Spaaijin ja kollegoiden (2014) katsaustutkimuksessa. Tutkijat löysivät kolme laajaa urheilu poliittista tavoitetta: 1) lisätä mahdollisuuksia osallistua urheiluun, 2) luoda turvallisia ja osallistavia urheiluympäristöjä kaikilla eri urheilutavoilla ja 3) hyödyntää urheilua laajemmin hallitusten tavoitteiden toteuttamisen, kuten sitouttamisen, terveyden edistämisen ja maahanmuuttajien sosiaalisen integraation, välineenä.

Samankaltaisia teemoja on tunnustettu myös Valtioneuvoston (2018) liikuntapolitiittisessa selonteossa, jossa on tarkasteltujen politiikkadokumenttien lisäksi tuotu esiin osallisuuden, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistäminen. Kaikenkattavista ehdotuksista huolimatta toimintaperiaatteista puuttuvat kuitenkin erityisesti lausumat, joissa käsiteltäisiin tasa-arvoisen kohtelun ulkopuolelle jääneiden ryhmien tarpeita. Onkin kysyttävä, miten voimme odottaa, että kriittisen tärkeät käytännöt taistelisivat menestyksekkäästi "monipäistä lohikäärmettä" vastaan, jos emme määrittele urheilun sidosryhmille esimerkiksi sitä, missä on rakenteellisesti epätasa-arvoista käytänteitä. Ennen kaikkea on pohdittava sitä, miten mahdollistetaan kaikille yhdenvertainen osallistuminen.

Kaksinapaisuuden harha

Vaikka sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja syrjimättömyydestä on keskusteltu laajasti urheilun hallintapolitiikassa, niin lähes kaikissa raporteissa sukupuolta käsitellään binäärisenä käsitteenä. Keinona on olleet esimerkiksi 40/60-sääntö sukupuolten välisen tasapainon varmistamiseksi päätöksenteossa ja johtotehtävissä. On toteutettu myös *Valmentaa kuin nainen* -hanke ja pyritty valtavirtaistamaan sukupuolinäkökulmaa.

Liikunta ja tasa-arvo -raportissa vuodelta 2011 sukupuolen moninaisuudesta todetaan, että "nykyään Suomi tai muut Pohjoismaat eivät pyri naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon, vaan korostavat pikemminkin moninaisuutta" (s. 15). Puhuttaessa sitoutumisesta tasa-arvopolitiikkaan "kaikkien ihmisten monimuotoisuuden näkökulmasta" (s. 16) raportti päättyy kuitenkin ironisesti siihen, että poliittiset päättäjät kannattavat sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista päätöksenteossa siten, että "kaikki päätökset ja toimenpiteet on arvioitava sen mukaan, miten ne vaikuttavat molempiin sukupuoliin" (s. 17). Tällainen binäärinen oletus luo illuusion homogeenisuudesta tiettyjen luokkien sisällä, mutta jättää myös tehokkaasti ulkopuolelle ei-binääriset, trans- ja intersukupuoliset ihmiset.

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Suomen Olympiakomitea korostavat, että ammatikseen urheilevien vanhemmuuden identiteetin oikeudellinen turva on tunnustettava, ja se on otettava pikaiseen käsittelyyn liikunta- ja urheilupolitiikassa (ks. Turpeinen ym., 2011; Turpeinen ym., 2017). Vaikka usein väitetään, että Suomessa sukupuolten välinen tasa-arvo vanhemmuudessa ja työelämässä on edennyt, niin silti suomalaiset naiset kokevat enemmän perhe- ja työelämän ristiriitoja kuin miehet (Raudasoja ym., 2022). Suurin osa johtotehtävissä toimivista naisista on ollut naimattomia ja lapsettomia huolimatta naisten osallistumisesta urheilun hallintotehtäviin lisäävistä monista hankkeista (Turpeinen ym., 2011, s. 47).

Lisäksi **Ryban** ja **Saarisén** (2023) mukaan naisurheilijoiden sopimuksista puuttuvat usein määräykset ja turva raskauden, synnytyksen ja synnytyksen jälkeiseltä ajalta, eikä Suomen Olympiakomitealla tai lajiliitoilla ole ohjeistusta naisten rahalliseen tukemiseen varhaisvanhemmuuden eri vaiheissa. Tämä haittaa merkittävästi naisten urheilun-uraa ja hyvinvointia varhaiseläkkeelle jäämisen ja äitiyttä koskevien päätösten osalta. Olisi myös varmistetta-

va, että eri rooleissa toimivien vanhempien, urheilijoiden, valmentajien ja urheilutomihenkilöiden urakehitystä tuetaan tasapuolisesti. On tarpeen selkeyttää, miten raskaus ja vanhempainloma vaikuttavat työpaikkojen turvaamiseen, rahoitukseen sekä urheilijoiden mahdollisuuteen palata harjoittelemaan ja kilpailemaan.

Nykyinen sukupuolten tasa-arvoon liittyvä politiikka voi jatkaa tiettyjen identiteettien marginalisointia sekä poissulkemista liikunnassa ja urheilussa. Makrotason keskustelun tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja inklusiosta olisikin perustuttava intersektionaalisuuteen. Puheen on siirryttävä myös mikrotasolle osallistaviksi ja tasa-arvoisiksi käytännöiksi, joissa on huomioitava tietyt tasa-arvon ulkopuolelle jääneet ryhmät.

Urheilupolitiikassa luetaan yleisluontoisesti "arvostetuja" identiteettejä, joita organisaatiot eivät syrji. Tästä olisi päästävä erittelemään yksityiskohtaisesti tavoitteita ja käytäntöjä siitä, miten haastetaan järjestelmällinen syrjintä, jota tietyt aliedustetut väestöryhmät kohtaavat urheilun toimialalla. Tämä voi johtaa mielekkäisiin lopputuloksiin, jolloin kaikki eri sukupuoliset yksilöt pääsevät osallisiksi hyvinvoinnista ja suorituskyvystä urheilun kaikilla tasoilla.

LÄHTEET

- Ahmed, S.** 2012. *On Being Included: Racism and Diversity in Institutional Life*. Duke University Press.
- Arhinmäki, P.** 2011. Esipuhe. Teoksessa S. Turpeinen, J. Jaako, A. Kankaanpää & M. Hakamäki (toim.), *Liikunta ja tasa-arvo 2011 - Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa*, s. 10-11.
- Crenshaw, K.** 1989. Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139-167.
- Lehtonen, K., Oja, S. & Hakamäki, M.** 2022. *Liikunnan ja urheilun tasa-arvo Suomessa 2021*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:5. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163828/OKM_2022_5.pdf
- Raudasoja, M., Sorkkila, M., Laitila, A., & Aunola, K.** 2022. "I feel many contradictory emotions": Finnish mothers' discursive struggles with motherhood. *Journal of Marriage and Family*, 84(3), 752-772.
- Ryba, T.V., & Saarinen, M.** 2023. Sukupuolinäkökulman huomioimisessa urheilijan uralla tarvitaan monitieteistä otetta. *Liikunta & Tiede*, 60(1), 26-26.
- Spaaij, R., Knoppers, A., & Jeanes, R.** 2020. "We want more diversity but...": Resisting diversity in recreational sports clubs. *Sport management review*, 23(3), 363-373.
- Spaaij, R., Magee, J., & Jeanes, R.** 2014. *Sport and Social Exclusion in Global Society* (1st ed.). Routledge.
- Turpeinen, S., Jaako, J., Kankaanpää, A., & Hakamäki, M.** 2011. *Liikunta ja tasa-arvo 2011 - Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011: 33. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75383/OKM33.pdf>
- Turpeinen, S. & Hakamäki, S.** 2017. *Liikunta ja tasa-arvo 2017 - Katsaus sukupuolten tasa-arvon nykytilaan liikunta-alalla*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:6. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160521/OKM_6_2018.pdf
- Valtioneuvosto.** 2018. *Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta*. <https://okm.fi/documents/1410845/4449678/VaItioneuvosto+nSelonteko+Iikunta+politiikasta.pdf/16b4a853-180b-ad4f-0127-e3065b616912/Valtioneuvoston+selonteko+liikuntapolitiikasta.pdf>